Αλμπι με μοναδικές ερμηνείες

Μία από τις καλύτερες δουλειές του Τάσου Μπαντή σε ένα δύσκολο έργο – **Κριτική Σπύρος Παγιατάκης**

Εντουαρντ Αλμπι
Το έργο για το μωρό
Σκηνοθ.: Τάσος Μπαντής
Θέατρο Εμπρός

Χρήστος Στέργιογλου, Ιωσήφ Πολυζωίδης, Ιωάννα Παγιατάκη, Άννα Μακράκη στο «Εργο για το μωρό». Σκίτσο της Ελλης Σολομωνίδου-Μπαλάνου.

Τα δύσκολα θεατρικά έργα –δύστροπα μάλλον, με την έννοια του μη συμβατικού, ή πάλι αυτού του στοιχείου το οποίο ανατρέπει μια σκέψη βολεμένη στα ίδια και στα ίδια– θέλουν και επιδέξιους σκηνοθέτες.

«Το Εργο για το Μωρό» (1998), προτελευταίο έργο του Αμερικανού Εντουαρντ Αλμπι, είναι ένα ανατρεπτικά δύσκολο έργο, και ο Τάσος Μπαντής είναι ένας από τους μετρημένους στα πέντε δάχτυλα Ελληνες σκηνοθέτες ο οποίος με την προϊστορία μπορεί να εγγυάται για ένα, ούτως ή άλλως, αξιοπρεπές αποτέλεσμα. Εδώ το αποτέλεσμα ήταν κάτι παραπάνω από αξιοπρεπές: Καταπιανόμενος μ' ένα κυριολεκτικά προβληματικό έργο, ο Τάσος Μπαντής έκανε μία από τις καλύτερες δουλειές του.

Διατηρώντας τόσο την ψυχραιμία της, έτσι ώστε να μην εξωκείλει στο γραφικά χιουμοριστικό όπως θα επέτρεπε το κείμενο, αλλά, απ' την άλλη μεριά, ούτε και να βυθιστεί σε «μεταμοντέρνα» σημειολογική περίσκεψη, η σκηνοθεσία του Τάσου Μπαντή ισορρόπησε επιτυχώς έναν τόσο οικείο μας πλέον «αμερικανικό» ρεαλισμό με αντίβαρο από την άλλη μεριά, έναν ευρωπαϊκό παραλογισμό α λα Ιονέσκο. Γιατί, όπως πολύ προφητικά ο θεατρικός θεωρητικός Μάρτιν Εσλιν είχε χαιρετίσει –πριν από καμιά σαρανταριά χρόνια– την εμφάνιση του Εντουαρντ Αλμπι με το έργο «Αμερικανικό Ονειρο» ως «την πρώτη αμερικανική συμβολή στο Θέατρο του Παραλόγου» (1961), έτσι και κοντά μισόν αιώνα αργότερα ο Αμερικανός αυτός συγγραφέας συνεχίζει ακάθεκτος τον ίδιο μονόδρομο.

Στο «Εργο για το Μωρό» συνδυάζεται τόσο εκείνη η παλιά υστερική εγκυμοσύνη από το «Ποιος φοβάται τη Βιρτζίνια Γουλφ», όπως και η αποκάλυψη στο «Τρεις Ψηλές Γυναίκες» ότι όλοι μας δεν είμαστε παρά ο συγκερασμός πολλών ανόμοιων προσωπικοτήτων σ' ένα μοναδικό –ενίοτε τρισυπόστατο– πρόσωπο.

Ο ίδιος ο Αλμπι περιγράφει το συνολικό έργο του ως «μία έρευνα της αμερικανικής ζωής, έναν πόλεμο εναντίον της ψευδαίσθησης όπου τα ψεύτικα γίνονται αντιληπτά ως αληθινά, κι όταν κυριαρχεί η εσφαλμένη αντίληψη ότι, σ' αυτήν τη ροδοζαχαρένια κοινωνία μας, ο μύθος είναι η πραγματικότητα».

Ετσι και στο έργο «για το μωρό» το ψέμα–συμβολισμός είναι καλυμμένο σε μία κουβερτούλα βρέφους, η οποία αποκαλύπτει ότι δεν περιέχει απολύτως τίποτα. Αλλα περιμένουμε στη ζωή κι όταν αυτά δεν έρχονται –τι να κάνουμε;– τότε συμβιβαζόμαστε και με το ψέμα. Το οποίο και καλλιεργούμε με περισσή φροντίδα.

Γιατί όπως μονολογεί το φερέφωνο του συγγραφέα (χαμηλόφωνα κατ' ιδίαν προς το κοινό, όπως σημειώνουν οι σκηνικές οδηγίες): «Τι ζητούμε; Αιώνια ζωή με άριστη υγεία, εύκολο χρήμα με δόση αυταπάτης ώστε να μας κάνει να νιώθουμε πως το κερδίσαμε. Ενα μεγαλύτερο πέος, ένα πιο σφιχτό αιδοίο. Και κανένα μωρό ενδεχομένως...». Ενδεχομένως, στην περίπτωση αυτή οι –κυρίως Αμερικανοί– ψυχαναλυτές να βρουν στον Εντουαρντ Αλμπι μια χρυσή φλέβα προς εξερεύνηση και ανάλυση.

Γεννημένος το 1928, ο ταλαντούχος Εντουαρντ Φράνκλιν δείχνει να μην έχει ποτέ ξεπεράσει ούτε την ομοφυλοφιλία του, αλλά ούτε και το γεγονός ότι οι γονείς του τον έδωσαν για υιοθεσία. Παντως, τα πολύ προσωπικά –και αμερικανοβαμμένα– έργα του διαθέτουν αυτήν την «παράλογη διάθεση» η οποία προσομοιάζει μάλλον σε ευρωπαϊκά (ντισεφροϋδικά) πρότυπα. Εχει μάλιστα γραφεί ότι ο Ε. Αλμπι είναι ευκολότερα κατανοητός στην δική μας ήπειρο. Ακριβώς όπως και ο συμπατριώτης του σκηνοθέτης Ρόμπερτ Ουίλσον, ο οποίος ως μεγάλο όνομα στην Ευρώπη, σπάνια σκηνοθετεί στις ΗΠΑ. Χαρακτηριστικά, και ασφαλώς όχι ολότελα συμπτωματικά, αυτό το έργο «για το μωρό» πρωτοπαρουσιάστηκε στο Λονδίνο το Σεπτέμβριο του 1998. Οπως είπαμε και παραπάνω, εδώ έχουμε να κάνουμε μ' ένα ασφαλώς δύσκολο έργο. Ενα κοινό όμως το οποίο θα παρουσίαζε τη διάθεση να αφεθεί χαλαρό και ελεύθερο στον ήρεμο πυρετό του αλμπικού κειμένου, την ατμόσφαιρα του οποίου ο Ερρίκος Μπελιές και ο Τάσος Μπαντής μετέφεραν σωστά στη γλώσσα μας, δεν θα κακοπερνούσε.

Ως «κλειδί» της γλυκόξινης σκηνοθετικής άποψης, όπου το ονειρικό στοιχείο σαρκάζει μια κίβδηλη αλήθεια περιχυμένη με μαρμελάδα, θα πρέπει να θεωρηθούν και οι μοναδικές ερμηνείες τόσο του Χρήστου Στέργιογλου όσο και της Αννας Μακράκη. Δείχνοντας να έχουν κι οι δυό τους την απαιτούμενη γνώση και την τεχνική ενός χαρακτηριστικά αμερικανικού θεατρικού είδους, του veaudeville, που ήταν το ελαφρολαϊκό θέατρο το οποίο μεσουρανούσε κατά τον Μεσοπόλεμο, και είχε πολλά κοινά σημεία με την δική μας επιθεώρηση, στηρίχθηκαν σε μία επιθεωρησιακή –με την καλή έννοια– ερμηνευτική τεχνοτροπία, όπου το εφιαλτικό απόκοσμο συνυπήρχε με το ψυχαγωγικό. Μόνο και μόνο για να απολαύσει κανείς αυτήν την «καμπαρετζίδικη» ερμηνεία (ηθελημένα και με σκηνοθετική άποψη, έτσι ακριβώς) των δύο αυτών άριστων ηθοποιών αξίζει να δει κανείς «Το Εργο για το Μωρό». Πρόκειται για μία παράσταση η οποία ξεπερνά το –ενδιαφέρον μεν, όμως όχι καταπληκτικό όπως τα προηγούμενα του ίδιου συγγραφέα– έργο. Καλό και το δεύτερο, το νεότερο ζευγάρι –σαν «Αγόρι» και «Κορίτσι» τους θέλει ο Αλμπι (Ιωσήφ Πολυζωίδης και Ιωάννα Παγιατάκη)– το οποίο παίζει στο έργο το ρόλο του θύματος που πέφτει στην παγίδα. Στο έργο οι δύο νέοι παρουσιάζονται τόσο απασχολημένοι από τις faux ερωτοτροπίες τους ώστε να μη συνειδητοποιούν ούτε την έλλειψη του βρέφους αλλά ούτε και των αναγκαίων στύσεων. Ενα κλασικό, χαζοχαρούμενο, νεανικό αμερικανικό ζευγάρι προερχόμενο από το τυφλό, κουφό και απελπιστικά μικροαστικό Midwest, όπως θα 'λεγε για την περίπτωσή τους και ο ίδιος ο Αλμπι.

Το σκηνικό της Λιλής Κεντάκα, με τον παγερό του μινιμαλισμό και με τα εμφανέστατα ψεύτικα φυτά μετέχει ουσιαστικά και όχι απλώς διακοσμητικά στην αυστηρή σκηνοθεσία του Τάσου Μπαντή.

Στην παράσταση αυτή δεν υπάρχει κανένας μεγαλόστομος σχολιασμός, κανένας δείκτης χεριού που να κινείται επικριτικά, καμία διάθεση ώστε να προσφερθούν στο κοινό –και μάλιστα επάνω σ' ασημένιο δίσκο με πετσετάκι μ' αζούρ– μια αρμαθιά κλειδιών που θα βοηθούν στο ξεκλείδωμα συμβολισμών και νοημάτων. Κάτι τέτοιο είχε συμβεί πριν από δύο χρόνια, στην απλοϊκή νιουγιορκέζικη «διδασκαλία» του έργου με το ζευγάρι Μάριαν Σέλντες και Μπράιαν Μάρεϊ. Εμείς εδώ (μάλλον ο Τάσος Μπαντής) ήμαστε καλύτεροι...